

DESASTRE PATRIMONIAL

Què queda dels tresors de la catedral?

Notre-Dame és una de les catedrals gòtiques més antigues del món i va ser declarada Patrimoni de la Humanitat l'any 1991. Els bombers continuaven ahir inspeccionant el temple per avaluar els efectes del foc. Alguns dels tresors de la catedral van resultar malmesos, però d'altres es van aconseguir salvar.

ARA * BARCELONA

Rosasses

La catedral té tres rosasses del segle XIII. La situada a la part sud del temple fagairebé 13 metres de diàmetre. El ministre de Cultura, Franck Riester, va assegurar ahir que "sembla que les rosasses no han patit danys catastròfics". Algunes parts, però, han quedat ennegrides. L'arquebisbe de París, Patrick Chauvet, va dir que caldrà desmuntar una rosassa perquè els emplomats s'han fos.

GETTY

Les dues torres

Les dues característiques torres gòtiques de 68 metres d'alçada que se situen a la façana oest de Notre-Dame i que es van començar a construir el 1200 van quedar intactes malgrat l'incendi. El ministre de Cultura va explicar ahir que l'estructura principal de la catedral també es va salvar completament, tot i que ahir els bombers continuaven avaluant la resistència de l'edifici per prevenir possibles ensorraments.

GETTY

L'agulla i la coberta

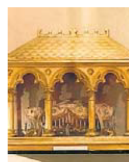
La singular agulla de Notre-Dame, un dels exemples més perfectes del gòtic francès, és un dels elements de la catedral més afectats pel foc. L'agulla, de 93 metres d'alçada i col·locada l'any 1859 al capdamunt del temple durant la restauració de Notre-Dame feta per l'arquitecte Viollet-le-Duc, es va ensorrar literalment a causa de les flames. També es donen per perdudes les tres relíquies que es guardaven a l'agulla i el gall que la coronava. Per sort, les estàtues de bronze dels apòstols i els evangelistes que caracteritzaven aquest element arquitectònic havien estat retirades fa menys d'una setmana per ser restaurades i, per tant, es van salvar de les flames. El foc, en canvi, va devorar tota la coberta de Notre-Dame, que va ser construïda a mitjans del segle XIX, també per Viollet-le-Duc, amb 500 tones de fusta de roure (equivalent a 21 hectàrees de bosc) i 250 tones de plom. Precisament per això es coneixia com "el bosc", i va servir de combustible per a l'incendi.

GETTY

Relíquies

Notre-Dame acull les relíquies de la passió de Crist –com ara un tros de la creu, un clau i la corona d'espines– i del patró de París. L'alcalde de la capital, Anne Hidalgo, va explicar que els bombers van formar una cadena humana per salvar aquests elements, que van ser guardats la nit de l'incendi a la seu de l'Ajuntament. Està previst que siguin traslladats al Museu del Louvre.

D. VILLAFRUELA

Pintures

Les capelles de la nau de la catedral acollien tretze quadres monumentals oferts per la corporació d'orfebres de París al segle XVII. Segons el rector arxipreste de París, les pintures es van poder evacuar durant l'incendi. La resta d'obres d'art, que inclouen 37 representacions de la Mare de Déu que es conserven al tresor de la catedral parisenca, també s'han preservat de les flames.

ARA

El repte de mantenir un edifici medieval gegantí i d'una gran complexitat

ANTONI RIBAS TUR
BARCELONA

El manteniment i la conservació dels grans edificis medievals reclama tanta dedicació com els segles que es van invertir en construir-los. Notre-Dame ha estat afectada cada dia per factors de degradació com el clima, la contaminació, els excrements dels coloms i els 13 milions de visitants anuals. Tot i així, com explica l'arquitecte especialitzat en intervencions patrimonials Jor-

di Portal, que treballa a Poblet i Santa Maria del Mar, Notre-Dame no estava afectada per danys greus "estructurals", però sí que patia, com tants altres temples, "un problema de degradació normal en aquest tipus d'edificis" que requereix uns treballs de manteniment continuats. Aquesta problemàtica estava focalitzada sobretot en l'agulla i algunes zones de la coberta. "Ara tenim una cultura d'edificis nous en els quals no s'ha de fer cap intervenció, però els històrics sempre necessiten que s'hi facin tasques de manteniment", explica Portal. El subdi-

rector de l'Institut Espanyol de Patrimoni Cultural, Javier Rivera Blanco, era ahir més optimista que el president francès, Emmanuel Macron; creu que la restauració de Notre-Dame podria durar "dos o tres anys", en lloc de cinc. Tot i així, les conseqüències del foc poden ser més imprevisibles, ja que les voltes poden haver quedat en un estat fràgil pel xoc tèrmic del foc i de l'aigua i caldrà fer estudis minuciosos per avaluar-ne els danys. "El foc produeix una sèrie de tensions a la pedra i l'afecta. Superficialment segur que sí que ha quedat afectada i

Notre-Dame, intacta, en una foto d'arxiu. M. BUREAU / AFP

Estàtues

La façana és un dels principals tresors de Notre-Dame i no ha quedat afectada per les flames. Al costat oest es conserven les 28 estàtues que representen els reis de Judà i d'Israel. Sobre aquests personatges es troben les estàtues d'Adam i Eva, i al centre, la verge envoltada de dos àngels que presenten l'infant Jesús. Segons el govern francès l'estructura de la catedral no ha patit danys, tot i que els bombers encara estan avaluant la resistència de l'edifici.

REUTERS

Orgue

Notre-Dame té tres orgues, el més important dels quals té 8.000 tubs, cinc teclats i 109 registres. El gran orgue es va començar a construir al segle XV i va ser ampliat successivament fins al XVIII. Va superar intacte la Revolució Francesa i va ser restaurat per últim cop el 2014. No queda clar ara per ara com l'ha afectat l'incendi. El restaurador, Bertrand Cattiaux, va dir ahir al diari *Le Monde* que l'instrument "ha patit, però no de manera catastròfica", i no pel foc, sinó per l'aigua per extingir-lo.

AFP

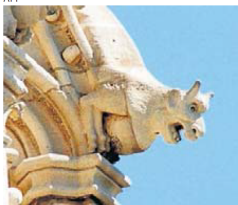
REUTERS

Campanes

La campana major de la catedral és a la torre sud i no ha patit desperfectes. Fosa fa més de 300 anys, pesa més de 13 tones i sona per Nadal, Pasqua o Tots Sants, i pels grans esdeveniments com ara la mort d'un papa o l'elecció d'un nou pontífex. A la torre nord, quatre campanes que pesen entre 2.000 i 3.000 quilos cadascuna són les que presideixen els oficis a la catedral i toquen les hores. Aquestes campanes també s'han preservat de l'incendi.

AFP

Gàrgoles

Els animals mitològics que decoren els desaigües de la pluja del sostre són un dels elements més característics de la catedral. La seva funció era preservar els murs allunyant-ne l'aigua, però els artesans de Notre-Dame els van donar un aspecte gòtic en forma de figures mig bestia mig humanes, grotesques o fantàstiques, amb becs d'àliga, potes de lleó o cues de serp. Algunes ja estaven en mal estat pel pas del temps i van ser substituïdes per desaigües de PVC.

La millor restauració, el 'dov'era e com'era'

Opinió

JOSÉ LUIS GONZÁLEZ
CATEDRÀTIC EMÈRIT DE L'ETSAB
ESPECIALITZAT EN PATRIMONI

Les declaracions d'ahir de Charlotte Hubert, presidenta de la francesa Compagnie des Architectes en Chef des Monuments Historiques, permeten entreveure que el criteri dominant en la reconstrucció de Notre-Dame serà el que condensa l'expressió italiana *dov'era e com'era*, és a dir, on era i com era. En la història són innombrables els casos en els quals un monument desaparegut per una de les múltiples causes possibles ha estat reconstruït de manera mimètica, és a dir, on era i respectant almenys el mateix aspecte original.

Potser un dels més coneguts pel seu extraordinari valor icònic és el del Campanile de Venècia, el qual, sens dubte, per a molts dels visitants de la ciutat és l'autèntic, és a dir, el que es va construir al segle XIII. Les fotos del buit que va deixar l'estat de ruïna total en què va quedar el 1914 no deixen de ser sorprenents, fins i tot per als que coneixen la història. Les causes van ser naturals, el pas del temps, la seva massa i l'acció de la gravetat. La polèmica sobre com havia de ser reconstruït va enfrontar els partidaris de fer-ho mitjançant una arquitectura contemporània, fins i tot modernista, i els que van proposar el *dov'era e com'era* que finalment es va imposar. No obstant això, si s'analitza bé com es va acabar duent a terme es comprova que el segle XX va deixar la seva empremta en la construcció, una empremta ben allunyada de la històrica, però que al seu torn li va assegurar una existència més duradora.

Sense oblidar el cas paradigmàtic del Gran Teatre del Liceu, dos casos recents són més equiparables al cas

Avantatges

La renovació mimètica pot introduir millores en la construcció històrica

Materials

El formigó es desaconsella pel seu pes, inassumible per a l'edifici gòtic

de Notre-Dame: la Frauenkirche de Dresden i la catedral de Noto a Sicília. L'alemanya va sucumbir davant els bombarders aliats l'any 1945. La italiana, el 1996, davant una fluïda construcció inicial combinada amb una errònia intervenció de reforç en formigó armat unes dècades abans. Les dues han estat reconstruïdes segons el *dov'era e com'era* amb total exactitud, sense empremtes pròpies del segle XX, encara que amb millores en la mateixa construcció històrica i els seus materials. ¿Es pot afirmar que, contràriament al Campanile, són autèntiques? Contestar exigeix connectar amb un debat encara avui obert en el món dels experts.

En el cas de Notre-Dame, una primera aproximació podria ser reconstruir, a més de les voltes ensorrades, l'aspecte exterior de la coberta que li ha donat el caràcter mundialment icònic. La segona aproximació requerriria determinar la construcció que dona suport a aquesta coberta i que transmet la seva massa a la fabrica de pedra històrica. L'opció immediata, per la seva incombustibilitat, el formigó armat, seria desaconsellable per un increment del pes inassumible. Podria pensar-se en altres materials resistents incombustibles i lleugers, però el seu ús suposaria la desaparició definitiva d'una part de l'edifici amb uns valors documentals i significatius extraordinaris no visibles, però clarament presents en la coberta original: els sistemes constructius gòtics i les millores aportades per Viollet-le-Duc. La coberta de Notre-Dame deixaria de ser definitivament l'autèntica.

Si l'objectiu és conservar el patrimoni arquitectònic de Notre-Dame en tota la seva extraordinària complexitat, el camí no és altre que la reconstrucció en fusta dotada de tots els procediments d'ignifugant, detecció i extinció de possibles incendis. ■

s'haurà d'investigar si també a nivells més profunds; s'hauran de fer estudis molt minuciosos. A partir d'ara comença una gran tasca per avaluar la gravetat dels anys -explica Portal-. Els edificis com Notre-Dame són sempre geometria i matèria, i la relació que hi ha entre elles".

L'incendi de Notre-Dame ha remogut la seva història recent, i ha tornat a la llum el procés de restauració que va començar l'any 1991 i que va finalitzar una dècada després, amb una aportació de l'estat francès de 2.000 milions de pessetes. Aleshores l'arquitecte en cap dels monuments de França, Bernard Fonquemie, va posar el crit al cel perquè al temple hi havia gàrgoles, pinacles i rajoles de les terrasses trencades. També va denunciar que

s'havien alterat alguns arboçants, la reparació deficient d'algunes balustrades i que s'havien de revisar els canals de la coberta perquè es tenien dubtes que fossin prou estancs. Les crítiques de Bernard Fonquemie també van anar dirigides a l'estat de conservació de la sagristia de Viollet-le-Duc, que va qualificar d'"espantós". Va sorgir un altre problema abans que acabés la restauració, ja que el mal temps va descarregar amb força damunt del temple el 1999 i va arrencar els quatre pinacles de la façana sud, que van haver de ser reconstruïts. Tot i així, el temple va recuperar part de l'esplendor l'any 2000, quan la façana occidental va tornar a veure la llum després de ser netejada. ■

Imatge interior de la catedral amb el sostre completament destruït. CHRISTOPHE PETIT TESSON / EFE